

JORDI PLAY

va Espanya mercadejar amb el Sàhara

14.591.202.498 pessetes. És el preu que potser va pagar el Marroc a l'estat espanyol per la 'cessió' administrativa del Sàhara el 14 de novembre del 1975. Dos economistes catalans van elaborar un estudi de valoració de les inversions espanyoles al Sàhara en què es posava preu a la colònia espanyola. Enric Oliva i Víctor Farré recorden que els comandaments militars del Sàhara els van assegurar que aquest, justament, havia estat el preu de venda als marroquins. EL TEMPS mostra els originals d'aquest document i el protocol d'evacuació de l'operació Oreneta', que va culminar el gener del 1976.

Un grup de saharians esperen la missió de l'ONU, el maig del 1975, sis mesos abans que Espanya incomplís la promesa d'autodeterminació.

Traïció al desert

Els acords de Madrid del 14 de novembre del 1975, signats per Espanya, el Marroc i Mauritània, van ser el capítol final de la presència espanyola al Sàhara i una traïció de les promeses fetes als saharians de tenir un referèndum d'autodeterminació, tal com havia aconsellat la missió de les Nacions Unides que visità el desert l'estiu d'aquell mateix any.

Els espanyols havien començat colonitzant el territori del Sàhara Occidental els anys trenta –tot i que hi van muntar la primera guarnició el 1884– i hi atorgaren l'estatus de província espanyola, amb capital a al-Aaiun, el 1957, un any després de donar la independència al Rif. Les mines de fosfats de Bucraa, que han acabat convertint-se en la principal riquesa del Sàhara Occidental –o dels seus ocupants– van ser descobertes el 1947, tot i que el potencial d'aquests jaciments –les seues grans dimensions (1.700 milions de tones)– no va ser ben

El 14 de novembre del 1975, Espanya va abandonar el Sàhara Occidental a mans del Marroc, Mai no es va parlar dels papers de 'venda' que EL TEMPS us ofereix en exclusiva.

descriu fins a un estudi del govern espanyol el 1962.

El 1960 l'ONU emprèn una política favorable a la descolonització, amb la declaració sobre la concessió de la independència als països i pobles colonials. El 1961 crea l'anomenat Comitè de Descolonització, que pressiona els estats a deixar les seues colònies i, en concret,

malda perquè Espanya prepare l'autodeterminació del Sàhara Occidental.

Durant més d'una dècada van conviure al govern espanyol dues sensibilitats diferents respecte a la solució del Sàhara. Segons que explica el periodista que dirigia Ràdio Sàhara el 1974, Pablo-Ignacio de Dalmases, "el criteri del Ministeri d'Afers Estrangers, responsable de la presència d'Espanya a l'ONU, era respectar la famosa declaració de descolonització per la independència dels pobles colonials i, per tant, favorable a seguir el criteri de les Nacions Unides i procedir a la descolonització". Però el criteri de la presidència del govern espanyol, de la qual depenia directament el Sàhara i les altres províncies africanes, sota el comandament de Carrero Blanco, "era la continuïtat indefinida de la presència espanyola". Després de l'assassinat de Carrero Blanco, el desembre del 1973, "el govern es va decantar més clarament –segons Dalmases– per la descolonització i va enviar un nou equip de govern al Sàhara, encapçalat per Federico Gómez de Salazar com a governador general". Tenia la missió de preparar els saharians per a un referèndum d'autodeterminació i, previsiblement, per a la independència,

perquè el govern espanyol s'estimava més aquesta opció que no pas l'annexió al Marroc o Mauritània. La cessió al Marroc era, especialment, malvista pel dictador Franco, i per això semblava molt improbable quan, a la primavera de 1975, una missió especial de l'ONU visità el Sàhara Occidental. Constituïda per l'ambaixador de les Nacions Unides Simeon Aké (Costa d'Ivori), la cubana Marta Jiménez Martínez i l'iraniana Manoucher Piswa, la missió va visitar el territori durant vuit dies, a més de viatjar a Madrid, Nouakchott i Rabat per a entrevistar-se amb representants dels estats implicats, i a Algèria per tal de copsar les reivindicacions del Front Polisari.

A Madrid, segons l'informe d'aquesta missió, els representants de l'ONU es van reunir amb el ministre d'Afers Estrangers, Pedro Cortina Mauri, amb el de Presidència, Antonio Carro, i amb el president Arias Navarro. "En totes aquestes reunions –diu el document–, el president i els ministres van discutir amb franquesa amb la missió la política del seu govern respecte a la descolonització del territori. Van posar en relleu el desig de l'executiu espanyol, d'una banda, d'aplicar les decisions de les Nacions Unides, i d'una altra, de retirar-se del territori completament i com més aviat millor."

Malgrat aquestes declaracions d'intencions, mig any després arribaren els acords de Madrid amb el Marroc i Mauritània, acords que tenien "annexos econòmics secrets". Un dels annexos no secret però sí econòmic era que els espanyols podrien quedar-se el 60% dels

fosfats de la mina de Bucraa. Els altres continuen essent secrets. Ningú no els relaciona amb els documents que presentem en el següent reportatge, un protocol de venda que posa preu al Sàhara Occidental, però ningú fins ara no havia esmentat l'existència d'aquests documents, que els seus redactors –simples reclutes amb estudis de ciències econòmiques acabats– presenten a EL TEMPS.

En el canvi d'orientació de les decisions del govern espanyol respecte al Sàhara se sap que hi havia un poderós *lobby* pro-marroquí dins el govern espanyol, que, segons alguns autors, era encapçalat pel ministre de l'Exèrcit, Francisco Coloma Gallegos, que havia estat coronel de la legió al Sàhara durant dos anys.

Amb el dictador greument malalt, els fets es precipiten a final d'octubre. El 22 d'octubre el ministre Solís Ruiz visita Rabat, en nom del govern espanyol. El dia 23, el germà del rei Hassan II, Muley Abdal·là, declara a l'Agència EFE que Espanya i Marroc estan "condemnats a entendre's" en la qüestió del Sàhara i anuncia que ha ofert al govern de Franco el 60% dels fosfats de Bucraa i la possibilitat de mantenir bases militars en territori del Sàhara per a poder defensar les Canàries. Al mateix temps amenaça que la Marxa Verda –una marxa de civils marroquins cap al Sàhara Occidental per tal de reclamar allò que consideren seu– és "imparable" i es farà "en les dates previstes".

El 2 de novembre, el príncep Joan Carles, en funcions de cap d'estat a

conseqüència de l'agonia de Franco, visita les tropes espanyoles a al-Aaiun i, segons diverses fonts, els promet que "Espanya no farà cap pas enrere, complirà tots els seus compromisos, respectarà el dret dels saharians a ser lliures".

El 6 de novembre uns 300.000 marroquins –segons les fonts d'aquell estat– van començar aquesta caminada que pretenia posar fi a l'ocupació efectiva del territori per part d'Espanya i impedir cap procés d'autodeterminació. La Marxa Verda havia estat preparada a consciència i fins i tot consultada amb Washington, que hi havia donat el vist-i-plau, a través de Henry Kissinger, el mes d'agost, segons Tomás Bárbulo a *La historia prohibida del Sàhara español* (Destino, 2002). És difícil de creure que els serveis d'espionatge espanyols no conegueren les intencions del Marroc.

El 14 de novembre del 1975 se signen els acords de Madrid, comença l'evacuació urgent dels civils i els últims militars espanyols se'n van definitivament el 28 de febrer de 1976. Traïció consumada.

Les Nacions Unides han dictat diverses resolucions, aquests darrers 35 anys, insistint en la necessitat que es duga a terme el referèndum d'autodeterminació al Sàhara –tot i que també han endarrerit la data alguna vegada.

Actualment, el Sàhara Occidental és un dels setze territoris no autònoms al món que l'ONU reconeix que han de ser descolonitzats. 35 anys després de traïr el Sàhara, el desert continua ocupat.

Alex Milian

El príncep Joan Carles visità el Sàhara Occidental el 2 de novembre del 1975 per a prometre que no farien "cap pas enrere", dotze dies abans de la claudicació amb el Marroc, que va causar la ira del Front Polisari (al costat, en manifestació).